

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

վատմենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

932
607
Պրոլետարներ բոլոր յեղեցների, միացե՛ք

Ա. ՖՐԻԴՐԻԽ

ՏԱՍԸ ՊԱՏԳԱՄ ԱՆԱՍՆԱՊԱՀԻՆ

ԹԻՒՆԱ. փոխադրեց՝
Ա. ԱՍԿՈՒՆՑ

Ֆերկորդ. հրատարակություն

ՊՈԼԺՈՂԿՈՄԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1927

ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՄԲ

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

«ԳՅՈՒՂԱՑՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»-Ի

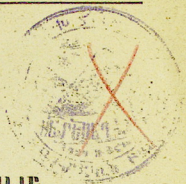
ՀԵՏԵՎՅԱԼ ԳՐԲԵՐԸ

1. Ձւղեցուլց անհառային աշխատավորի 50 կ.
2. Ս. Շաղուեց. — Մեր անկիւքները (սպառված) 20 »
3. Հ. Փիւռւմյան յեզ Ս. Մելիոնյան. — Ինչո՞ւ ձեռնառւ յե
դործարանում յուզ և շվիյց. պանիր պատրաստել 3 »
4. Հ. Փիւռւմյան. — Խոտարուսերը և նրանց մշակության
յեղանակները (սպառ.) 10 »
5. Խ. Ս. Վզալբեցյան. — Հ. Ս. Ս. Հ. Հողային Որենսդիրքը,
բացատրական հարց ու պատասխաններով. մասն առա-
ջին, աշխատավորական հողագտադործություն (սպառ.) 40 »
6. Պ. Հեքիմյան. — Թիֆնու մշակությունը 10 »
7. Պ. Հեքիմյան. — Շերամի վորդը, նրա կերակրելն ու խնամքը 10 »
8. Խ. Յերիցյան. — Կաթնատնտեսության դործնական ձեռ-
նարկ, մասն առաջին (64 նկ.) 1ռ. 50 »
9. Կ. Կ. Մելիք-Շահնազարյան. — Միախոտի մշակությունը 20 »
10. Ս. Յերիցյան. — Տասը պատգամ անասնապահին 20 »
11. Խ. Յերիցյան. — Անհատակմն, թի կոռպ. կաթնատնտ. 10 »
12. Հ. Հաբուրյուց. — Բատրակ, կնքիր պայմանագիր (չափ.) 5 »
13. Մ. Թումանյան. — Շարքացան և նրա նշանակությունը 15 »
14. Խ. Յեր. Ներսիսյան. — Ինչպե՞ս մշակել խաղողի այգի-
ները (28 նկարով) 35 »
15. «Յերեսներս գեղի գյուղ». — Անդրկովկասյան Յերկրա-
յին Կոմիտեյի բանաձեռ դյուղացիական հարցի մասին,
Ս. Շաղուեցի նախարանով (սպառված) 15 »
16. Հայաստանի Կոմմունիստական Կուսակցության Կենտ-
րոնական Կոմիտեի Զորքուզ Պլենումի Բանաձեռները
(սպառված) 15 »
17. Ռ. Արմենյան. — Պողոթ յեղջյուրավոր անասունների
ժանտախտը 15 »
18. Հ. Ազատյան. — Գյուղատնտեսական բանվորությունը
և միջազգային կոմմունիստական շարժումը 40 »
19. Ն. Խան-Աղյան. — Ուղեցուլց արդյունավետ խողարու-
ծություն 15 »

Պոլիտբյուրոյի քարտէսային խորհուրդի, միացե՛ք.

№ 40 «Գ Յ ՈՒ Ղ Ա Յ ՈՒ Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն» № 40

Ս. ՖԻԴՈԼԻՆ

ՀԱՍԸ ՊԱՏԳԱՄ
ԱՆԱՍՆԱՊԱՀԻՆ

Ռ. Ս. Ս. փոխադրեց՝
Ա. ԱՍԿՈՒՆՅԱՆ

Յերկրորդ հրատարակություն

ՀՈԼԺՈՂԿՈՍԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ — 1927

Քրտակ, № 58 (բ). Տիրութ 2000. Պատմ. № 2027

Հայկական Գրադ. Զ.բ. արդ. Յերեան.

Յ Ը Ն Պ

	Ե ք.
1. Յերկրորդ հրատարակութեան առթիւ	3
2. Առաջին պատգամ	4
3. Յերկրորդ »	7
4. Յերրորդ »	10
5. Զորրորդ »	13
6. Հինգերորդ »	16
7. Վեցերորդ »	17
8. Յոթերորդ »	20
9. Ութերորդ »	22
10. Իներորդ »	24
11. Տասերորդ »	27
12. Յեզրակացութիւն	31

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹԻՎ

«Տասր Պատգամը» շուտ սպառվեց: Յերկրորդ հրատարակության առթիվ ավելորդ չենք համարում ասելու այն, վոր մեր անասնապահությունը համարյա թե հասել է նախապատերազմյան թվերին:

Քանակի խնդրում այս հաջողությունը ծնար բերելուց հետո, այժմ մեր անասնապահությունն առաջադրում է նոր խնդիր՝ լավացնել վորակը՝ նույն անասունից ավելի շատ յեկամուտ ստանալ յեւ ավելի շատ կաթնամթերքներ բերել շուկա:

Մեր գյուղացու կովը տարեկան միջին հաշվով տալիս է 70 դույլ կաթ: Յեթե մենք կարողանանք առաջիկա տարիների ընթացքում այդ յեկամուտը կրկնապատակել, այսինքն մի կովից ստանալ 120 դույլ կաթ, այդ նշանակում է, վոր ավելացրած կլինենք մեր կաթնարդյունաբերությունը, կավերի բանակը թողնելով նույնը:

«Ավելի լավ է մի կաթնատու կով ունենալ, քան յերկու կաթնապահատ, ավելի լավ է ունենալ մի կով յեւ նրան լավ կերակրել, քան յերկու կով յեւ կերակրել վատ:

Այս է մեր անելիքը առաջիկայում:

Յեթե յերկրագործության հերթական խնդիրն է ստալ յերկու հասկ այն տեղից, ուր մինչեւ այժմ ստացվում էր միայն մեկը, ապա անասնապահության համար հերթական խնդիր է ստանալ յերկու շիշ կաթ այն կովից, վորից մինչեւ այժմ գյուղացին ստանում էր մի շիշ կաթ:

Իսկ այդ կախված է անասունների ցեղն ազնվացնելուց, լավ կերից, ուշադիր խնամքից, մի խոսքով այն տասը պատգամից, վոր տրված է այս գրքի մեջ:

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԳԱՄ

ԱՇԽԱՏԵՑԵՔ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ, ՎՈՐՈՇ ԾՐԱՊՐՈՎ

Անասնապահութեան վերականգնման գործում հարկավոր ե վորոշ ծրագիր ե հաջորդականութեամբ: Ամենից առաջ հարկավոր ե այդ ծրագիրը պարզել ե ի նկատի ունենալով գյուղական տնտեսութեան պայմանները, վերոշել թե գյուղին ինչ տեսակ անասուն ե հարկավոր, ինչպիսի շինութեան, վերի ինչ չափ ե այլն: Հետո պիտի վորոշել, թե ներկա պայմաններում ինչ կարող ենք տալ ե ինչ չենք կարող, ինչ տալ առաջին հերթին ե ինչ—վերջին: Պետք ե պարզել, թե ինչ կարող ե տալ ինքը գյուղացիութեանը:

Բավական չե տալ, թե մեզ հարկավոր ե ոգտավետ անասուն, լուսավոր ե տաք գոմ, խոտաբույսերի ե արմատապտուղների մշակութի, մաքրութեան, խնամք ե այլն: Բնականաբար ծագում ե մի հարց՝ թե ինչ ցեղի անասուն, ինչպիսի գոմեր են հարկավոր, վերաբերից ստանալ խոտաբույսերի ե արմատապտուղների սերմեր ե, վոր գրլխավոր ե՝ ինչից սկսել:

Գյուղացու անասունին մոտենալիս հարկավոր ե մատիտ, թուղթ ե համրիչ ունենալ, գրել, թե ինչքան կաթ ե տալիս այդ անասունը, կշռել տված կերը ե վերջում հաշվել: Կովը քննել վոչ թե գրսից, այլ ներսից, քննել բազմակողմանի ե գնահատել նրան: Ապրանքի շահավետութեանը յերեւում ե կերի մի միավորից ստացած կաթից, այդ կաթի յուրոտ լինելուց ե կովի առողջութեանից:

Պապական մորթով ցեղական կովերը և սրանց կողմնակիցները թող «վերից վար» նայեն մեր փոքրահասակ և խրդճուկ արտաքինով կովերին: Մեր գյուղացու անտեսության վերահանգնումն այդ խղճուկ արտաքինով կովերի շնորհիվ և լինում:

Մեր աղքատքի սպնվացնումը հնարավոր է միայն այն դեպքում, յերբ գյուղացիք միահամուռ ուժերով դործի կաշեն: Ի՞նչ ոգուտ կստացվի, յերբ մի գյուղացի խնամի մի ցեղի կով, իսկ հարեանը՝ մի այլ ցեղի: Դարձյալ նույն պատկերը կստացվի, ինչպիսիք կա այժմ մեր գյուղերում և բնորոշ է մեր տավարի համար՝ բազմատեսակութուն: Հարկավոր է աշխատել կազմակերպված, վաղ թե ջուկ-ջուկ, այլ միասին:

Ամբողջ աշխատանքը վորոշ հերթով պիտի դասավորել: Յեթե մենք կաթնատեսակա՛ն արտել կազմենք այնտեղ, վորտեղ կեր չկա, կովերը քիչ են, պարզ և, վոր այդ աշխատանքից բան չի դուրս գա: Պիտի սկսել կերի պայմանները լավացնելուց, ճահիճները ցամաքեցնելուց, արոտները բարելավելուց և այլն: Յեթե մենք կովերի ծնելն աշխարհը դցենք և տաք, լուսավոր դոմ, տաք հորթմանոց չպատրաստենք, պարզ և վոր այդպիսի աշխատանքից ել ոգուտ չեք ստանա:

Յեթե ցանկանում ենք մեր անասունների ցեղն ազնվացնել և ընտրել ենք արդեն մի ցեղ, չի կարելի կովը թողնել այն տավարի հետ, վորի մեջ մի այլ ցեղի ցուլ (բուլգա) կա, թե չե դրանից ել ոգուտ չի լինի:

Հարկավոր է խմանալ, թե անասնապահությունը լավացնելու համար ի՞նչը հարկավոր է հիմք ընդունել, առաջին հերթին ի՞նչ կատարել և հետո՞ ի՞նչ:

Մեր գյուղացու անտեսությունը չափազանց ծուռ

ու մուռ կողմեր և պակասութեաններ ունի։ Մի տեղն ուղղում էս, մի ուրիշ տեղն է ծովում։ Հարկավոր է իմանալ թե առաջ վնասեղն ուղղել։

Հողաչափը հողը բաժանելուց առաջ հողի հատակագիծն է կազմում և հետո հողը բաժանում։ Այդպես էլ հարկավոր է անասնապահութեան վերականգնման համար պիտի ունենալ աշխատանքի վորոշ ծրագիր։ Առանց այդ ծրագրի մենք գործին ոգուտ չենք տա, ավերածութեանը չենք վերացնի։ Իսկ ծրագիրը կարելի չէ մշակել միահամուռ ուժերով, դուցե և ոգնութեան կանչելով մասնագետ։ Ուստի կազմակերպեցե՛ք, մշակեցե՛ք ծրագիր յեւ վորոշ հոգորդականութեամբ համարուեն կիրառեք կյանքում։

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՍ

ՅԵՔԵ ԿԵՐՆ ԱՊԱՀՈՎ Ե, ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՍՊԱՌՈՒՄԸ ԿԱԶՄԱ-
ԿԵՐՊԵՅԵՔ ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎ ՀԻՄՈՒՆԲՈՎ

Պանրի, կաթի և յուղի կազմակերպված սպասումն այն
խիմանն է, Վորը միայն կարող է գործի մեջ շահագրգռու-
թյուն առաջ բերել և հիմք ծառայել հետագա բարգա-
վաճման:

Կազմակերպված սպասման առավելության լավագույն
որինակ կարող է ծառայել Դանիայի գյուղական տնտե-
սությունը: Յերբ անցյալ դարու 70-ական թվականներին
գերմանական պատերազմի ժամանակ Դանիան քայքայվեց
և ժողովուրդը ողբառաւթյան դուռն ընկավ, նա հասկա-
ցավ յուր վտանգավոր վիճակը: Միանալով իրար, կազմա-
կերպելով կոոպերատիվներ, գանիացիները միահամուռ
ուժերով աշխատանքի անցան՝ կյանքի նոր շինարարու-
թյան համար:

Յեւ կոոպերացիան ժողովրդին փրկից կորստից:

Շնորհիվ պանրագործական արտեղների և յուղագոր-
ծական կոոպերատիվների, վորոնց խիտ ցանցով ամբողջ
յերկիրն էր պատած, տավարն աղնվացավ, լավացավ տ-
նատունների խնամքն ու կերը և ամբողջ տնտեսությունն
այնքան բարձրացավ, վոր Դանիան այժմ գյուղական արն-
տեսության որինակ է համարվում: Դանիան իրոք վոր
կոոպերացիայի յերկիր է, գյուղացիական ընկերություն-
ների յերկիր:

Մեր յերկրում գյուղացու տնտեսության գրությունը

շատ մոտ ե այն դրութեան, վորպիսին ունեւ Դանիայի գյուղացին սրանից 50 տարի առաջ: Նրա պես մեր յերկիրն ել աղքատացել ե: Յեւ այս վիճակից յենեկու ել ուրիշ միջոց չկա, մանավանդ կաթնատնտեսութեան համար. միակ ուղին տանում ե դեպի կոտպերացիան:

Յեթե առաջ կաթի և յուղի կոտպերացիան իր ճամբին հանդիպում եր վաշխառու առևտրականին, վորն ուժեղ կերպով փրցում եր կոտպերաւիլի հետ, իրեն վերցնելով առյուծի բաժինը, — այժմ այդ մրցակիցն ալլես չկա: Կոտպերաւիլի միջոցով կաթնամթերքներն սպառելու համար շուկան լայնարձակ բաց ե: Հարկավոր ե շտապել տիրանալ շուկային, վորպեսզի չզարթնի վաշխառու միջնորդը — մեր որերի առևտրականը, վորը կարող ե դանդաղեցնել կաթի և յուղի արդյունաբերութեան կոտպերացումը:

Բոլորն ել գիտեն, վոր գյուղատնտեսութեան ամեն ճյուղի վաշխառուներ կան գյուղում: Վաշխառուները զրնում են խաղողի բերքն այգեգործական շրջաններում. նրանք չեն քաշվում և մանրունք գնելուց՝ ձու, կաթ, վոշխար և այլն: Գնորդ վաշխառուն այդ ապրանքի արդյունաբերութեան գործում վոչ մի ըիսկ չունի, իսկ շատ հաճախ վաշխառուի պատճառով այդ տնտեսութեանը ֆլաս ե տալիս գյուղացուն: Վաշխառուն ապրանքի գներն իջցնում ե մինչ այն աստիճան, վոր այդ ապրանքի արդյունաբերութեանն այլևս ձեռնտու չի գյուղացու համար:

Միշտ պետք ե հիշել, վոր ներկայումս միայն սեփական ուժերով կարելի յե տնտեսութեանը վերականգնել:

Միայն այն ժամանակ, յերբ գյուղացիք կազատվեն կուլակ վաշխառուների լծից և կկազմեն կաթնատնտեսական ընկերութեաններ, ինչպես կազմում են սպառու-

դական, գյուղատնտեսական, փոխատու-խնայողական և այլ ընկերութիւններ—միայն այն ժամանակ գյուղացին կարող է բարեկամել իր անտեսութիւնը, ոգնել ինքն իրեն։ Յե՛ղ այգայիսի ոգնութիւնն ամենից հաստատն է և ուղիղը։

Անասնապահութեան անողուտ լինելը շատ պատճառներից է կախված, բայց այդ պատճառները գլխավորապես յերկուսն են՝ կաթի և մյուս մթերքների կանոնավոր սպառման բացակայութիւնը և յերկրորդ՝ կաթի արդյունաբերութեան թանկ լինելը։

Այդ թանկութեան պատճառը կերի պականն է, անշնորք կերակրելը, գյուղացու տավարի ցածր վորակը, վատ խնամքը և այլն։ Այդ ամենը թանկացնում է կաթի արդյունաբերութիւնը։

Ուրեմն, յեթէ գյուղացիք վորոշել են կաթնատնտեսութեամբ պարտել, ամենից առաջ պիտի ապաստվեն վաշխառու միջնորդներից և իրենք քաղաքում վաճառեն կամ կազմակերպեն պանրի, կաթի, յուղի և այլ մթերքների սպառման գործը։

Միայն կաթնատնտեսական արտելը կազատի գյուղացուն վաշխառու միջնորդից։ Միայն արտելը կարող է հետաքրքրութիւն առաջ բերել գեպի անասնապահութիւնը։ Միայն կաթնատնտեսական արտելը գյուղացու անտեսութիւնը կգարձնի շահավետ և գյուղացիք միայն արտելներ կազմակերպելով կարող են ոգնել իրենց։

ՅԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՄ

ՅԵՂԱԿԱՆ ԱՆԱՍՈՒՆ ԶՈԿԵՑԵՐ ԸՍՏ ՈԳՏԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ
ՎՈՁ ԸՍՏ ԳՈՒՅՆԻ

Վորպեսզի մեր տեղական տավարն արտասահմանից բերված տավարին հաղթի, հարկավոր է տեղական տեսակների մեջ նախնական ընտրութիւն կատարել, հարկավոր է ամենից շատ ոգտավետ անասուններին ընտրել: Այդ աշխատանքը պիտի սկսել այնտեղ, վորտեղ կերի համար լավ պայմաններ, լավ արոտատեղեր կան, վորտեղ ժողովուրդը շահագրգռված է անասնապահության զարգացմամբ և վորտեղ այդ ուղղութեամբ վորոշ աշխատանք կատարված է, անասունների ցեղը մի քիչ ազնվացրած է: Մեր յերկրի սահմաններում կան այդպիսի մի քանի շրջաններ:

Շատերն ավելորդ տեղը ձգտում են, վոր ամբողջ տավարը «մի գույնի» լինի. այդ դուրեկան է սչքի համար, բայց այդպես կարող է վարվել միայն նա, ով անասնապահութիւնն իր համար զվարճալիք է դարձրել, ում համար արտաքին տեսքը միակ զրավիչն է ամբողջ աշխատանքի մեջ: Անցյալում անասնապահների մեջ այդ տարածված էր և ունեցավ շատ տխուր հետեանք, վորովհետև որինակելի անասնապահութիւնը նրանք զվարճալիքի պես մի թեթեւ զբաղմունք եյին համարում: Միանգամայն անհիմն է և այն կարծիքը, վոր իբր թե սե կոմն ավելի կաթնատու յէ, կամ կարմիր կովի կաթն ավելի լավ է: Սրանք վուչ մի հիմք չունեցող յեթադրութիւններ են. ահա թե ինչո՞ւ միտք չունի ցեղական անասուն ընտրելիս առաջ-

նորդվել գույնով: Միակ հաստատ չափն անասունի ոգտա-
կարությունն է, նրա տված շահի չափը:

Ինչպես քաղաքում տպրողի համար վոչ մի նշանա-
կություն չունի, թե ինչ կովի կաթ է խմում՝ սե, թե կար-
միր, միայն թե կաթը համեղ լինի, այնպես եւ գյուղացու
համար միևնույն պիտի լինի, թե ինչ գույնի յե իր կովը՝
սե, թե կարմիր, միայն թե շատ եւ լավ կաթ տա:

Մեր աեղական անասուններից ընտրություն անելու
դեպքում պետք ե առաջնորդվել կաթի չափով, թե այս
կամ այն կովը վորքան ե ինչպիսի կաթ ե տալիս: Միայն
այսպիսի տվյալներ ունենալուց հետո կարելի յե այս կամ
այն կովը ջոկել վորպես ցեղական տպրանք, առանց ուշա-
գրություն դարձնելու գույնին: Տեղական անասունների
հիմք պիտի բնդունել կաթնատու ե առողջ մարմին ունե-
ցող կովին: Մնացած բոլոր նշանները, դանազան բծերը,
աչքի շրջադծերը, գույնը ե այլն չպիտի խանգարեն այդ
հիմնական աշխատանքին:

Անասնատան գյուղացիներն անմիջապես պիտի հոգան
անասունների ցեղական գրքերի մասին: Նախքան այդ գրք-
քերը ձեռք բերելը, հարկավոր ե խմանալ, թե ինչ գրել
այդ գրքերի մեջ: Առաջին հերթին հարկավոր ե նշանակել
կաթի չափը, թե ամեն անգամ վորքան կաթ ե տվել կովը
ե կաթնատու լինելու ինչ նշաններ ունի. ցեղական գրքի
մեջ հարկավոր ե գրել այն նշանները, վորոնք վերաբերում
են կենդանու ծննդաբերության կամ առողջության, որի-
նակ՝ կոնքի լայնությունը, յետևիվ վորտների կանգնելու ձևը,
կրծքի լայնքն ու յերկայնքը: Պետք ե գրել կենդանու ընդ-
հանուր տեսքը, գլխի ե յեղջյուրների տեսքը, վոր շատ
ընտրող ե աեղական մի քանի աեսակների համար:

Ահա թե ինչնու միայն արտաքին նշաններով բան չի

լինում, անհրաժեշտ է իմանալ և ներքին հատկությունը, կենդանու վորակը: Ուրեմն՝ հարկավոր է միահամուռ ջանքերով մեր տեղական տեսակներից ընտրել, ամենից կաթնատուն և չի անցնի մի յերկու տասնյակ տարի, մենք ել Գանիայի և Շվեդիայի նման կարող ենք ստել, վոր ունենք մեր տեղական տավարը, ընտրած ու դտած, վոր չենք փոխի դրսի վոր և ե տեսակի հետ:

Կենդանիների այդ ընտրության աշխատանքը պիտի սկսել թե՛ վերևից և թե՛ ներքևից: Վերևից՝ հատուկ աջակցության շնորհիվ, մասնագետների միջոցով գնահատելով տեղական կենդանիները և լավերն ընտրելով, ցուցահանդեսներ կազմակերպելով, խրախուսական պարզկներ տալով, աուրքից ազատելով ցեղական կենդանիներին և գավառի ցեղական գրքերի մեջ մուծելով այդպիսի կենդանիներին: Այսպիսի աշխատանք պիտի կատարվի վերևից, իսկ ներքևից՝ դյուղացիները պիտի միանան և կազմակերպեն հասարակական անասնաբուժարաններ:

ՉՈՐՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՄ

ՄԻԱՅԵՔ ՅԵՎ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՅԵՔ ՀԱՍՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒ-
ԾԱՐԱՆՆԵՐ

Հասարակական անասնաբուծարանը միակ արագ և ճշմարիտ ճանապարհն է անձնական անտեսությունից կուլ-լեկտիվ ստեղծագործության անցնելու համար: Մեր ներկա պայմաններում միանգամայն հնարավոր է նման անասնաբուծարանների հիմնումը. նրանք նյութական առանձին ծախք չեն պահանջում, հարկավոր է միայն ազգաբնակչու-թյան լայն խավերի ջերմ և գիտակից աջակցությունն այդ գործում:

Նման անասնաբուծարանները կազմակերպվում են հե-տեյալ ձևով. — Ըտրում են մի գյուղ, վորի բնակիչները ծանոթ են անասնապահության և հետաքրքրվում են այդ գործով. ընտրած գյուղը պիտի անասունների կերով ապա-հոված լինեն: Այդ գյուղում անասնատերերը միանում և կազմում են անասնապահությունը բարեկամող մի ընկե-րություն: Այդ նպատակի համար հրավիրվում է մի մաս-նագետ, վորը միևնույն ժամանակ հանդիսանալու յե անասնաբուծարանի վարիչը կամ վերահսկիչը:

Այդ հսկիչը շրջում է միւլթյան յուրաքանչյուր ան-գամի անտեսությունը, նայում է նրա անասուններին, գնա-հատում է ոգտավետ լինելու տեսակետից և վորչում է, թե հարմար է արդյոք բուլմացնելու համար: Յեթե հա-վանություն է արվում, գրանցվում է ցեղական գրքի մեջ:

Գրքի մեջ գրանցված անասունն, ի հարկե, դարձյալ

մնում ե տիրոջ լիակատար իրավասության տակ: Տերը պարտավորվում ե միայն կանոնավոր կերակրել ու խնամել առանց միության վարչության գիտության այդ անասունից ստացած հորթը տերը չի կարող վաճառել: Յեղական գրքի մեջ գրանցված անասուններին բեղմնավորում ե միայն վորոշ ցուլ (բուդա), վոր յենթարկվել ե մասնագետի քննության: Համաձայն վերջին պայմանի, բեղմնավորումը չի կարող կատարել ուզած ժամանակ՝ նախիրի մեջ, այլ վորոշ ուր: Դրա համար մի վորոշ ժամանակով կենդանուն առանձնացնում են նախիրից: Կենդանու բեղմնավորման և ծնելու սպասելիք սրբ գրանցվում ե մատյանի մեջ:

Կայանի ամբողջ գործունեյության ընթացքում նշանակվում ե տված կերի և ստացված կաթի քանակը: Յերբեմն կաթը յենթարկվում ե քննության՝ յուղի չափը վորոշելու համար: Այսպիսով, տարվա վերջին հնարավոր ե լինում ասել թե ձեռնտու յե այս կամ այն կենդանին պահել, թե չե:

Անասնաբուժարանների շրջակա դպրոցներում գտնաի հողբաժինը պետք ե կազմակերպի անասնապահության դասընթացներ, խոշոր և մանր անասունների ցուցահանդես, դասախոսություններ՝ կերի, խնամքի և պահպանման մասին, փորձեր պիտի կատարել որինակելի կերակրման շուրջը և այլ: Մի խոսքով՝ այդ անասնաբուժարանները գտնում են մի տեսակ ոջախներ, վորտեղ կենտրոնանում և շրջանի անասնապահական ամբողջ աշխատանքը:

Այդ անասնաբուժարաններն այժմ փոխարինելու յեն առաջվա ցեղական անասուններ արտադրող գործարաններին, վորոնք գտնվում եյին մասնավոր անձանց իրավասության տակ: Այժմ մասնավոր անասնապահ գործարանատեր չկա, այժմ անասուններն ել, հողն ել գտնվում են

աշխատավոր գյուղացիութեան ձեռքին, իսկ այդ գյուղացիութիւնն մեծ մասամբ անկազմակերպ եւ ի վիճակի չեւ անասնապահութեան բարդ խնդիրները լուծելու։ Այդ բոլոր հարցերի պատասխանը միայն հասարակական անասնաբուծարանները կարող են տալ։

Բացի դրանից անասնաբուծարանների լավ հորթը չի ուղարկվի մսագործին, այլ կպահպանվի եւ իր հերթին կառարժենքավոր սերունդ։ Անասնաբուծարանի մի քանի տարվա աշխատանքի արդյունքը կլինի այն, վոր շրջանում կշօկվեն միանման եւ հավասար արժեք ունեցող կենդանիներ։

Հասարակական անասնաբուծարանները հենց իրենց՝ գյուղացիների գործն եւ մասնազեաները միայն աջակցում են, ոգնում են իրենց փորձով եւ գիտութեամբ։ Հասարակական անասնաբուծարանը ցուցադրական կողմ եւ ունի, այդտեղ մեր գյուղացու տավարը յենթարկվում եւ վերազնահատման։ Այդ անասնաբուծարանները չափազանց շատ նյութ (հորթեր եւ այլ) կտան, վորի կարիքն այժմ զգում եւ բնակչութիւնը։

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՄ

ԳՈՄԸՆ ՊԵՏԻ Ե ԼՈՒՍԱՆՈՐ ԼԻՆԻ

Անասնապահութեան զարգացման համար ընտրութեանից և կերակրելուց բացի, հարկավոր են մի շարք այլ միջոցներ՝ կիթը նույն բարձրութեան վրա պահելու համար, ինչպէս և ընտրած կովն առողջ պայմաններում կերակրելու համար:

Ամենից առաջ գոմի տաքսութեան ու լուսավորութեան հարցը: Գոմը պետք է տաք լինի. ցուրտ գոմում կենդանին ավելի շատ է յենթակա զանազան հիվանդութեանների, կաթն ավելի քիչ է տալիս, իսկ վոր դիտարկումն է, ցուրտ գոմում կովն ավելի շատ է ուտում: Այդ ավելի կերը դնում է նրա մարմնի պահպանութեան համար:

Բարեբախտաբար մեր գյուղերում գոմը շատ է տաք, այնպես վոր գանգատվելու կարիք չունենք: Մեր գոմերը մի խոշոր պակաս ունեն—նրանք լուսավոր չեն: Ցերեկով, յերբ դուրսն այնքան առատ է լույսը, գոմի ներսում, մի փոքրիկ ճեղքից, հաղիվ լույսի մի թույլ շողք է ներս ընկնում, այնպես վոր գոմը միշտ էլ մնում է կեռ մութի մեջ:

Մթութեանը ևս ճնշիչ կերպով է ազդում կենդանիների զարգացման, ինչպէս և այն ոգուտի վրա, վոր սպասում ենք նրանցից: Հասարակ փորձն անգամ ցույց է տալիս, վոր լուսավոր և արձակ գոմում կենդանին իրեն շատ ավելի լավ է զգում, քան կիսամութ վորջում:

Հարկավոր է որ առաջ վերացնել մեր գոմերի այդ պակասը և գոմերը լուսավոր շինել:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՍ

ԱՆՑԵՐ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԻ ԱՇՆԱՆԸ ԾՆԵԼՈՒՆ

Կովի կաթի քանակը բարձրացնելու գործում հետադառնալիս աշխատանքը դարձնան փոխարեն ծնելուն աշխատանքներն եւ այդ բանը մի բիշ գծվար եւ կապված եւ տնտեսութեան մասնակի փոփոխման հետ: Յեթե կաթի սպառումը կանոնավոր չի կազմակերպված, յետեւ չկա տաք եւ լուսավոր դոմ, տաք հորթանոց, այդ գեպքում դարձնան ծնելն առավելութեան ունի աշխատն ծնունդից եւ վոր դիտավորն եւ, ծնունդը լինում եւ տարվա տաք յետահակին ավելի մատ: Նորածին հորթին սովորաբար տա՜նում են խրճիթ եւ պահում մինչեւ տաքերն ընկնելը: Գարնան ծնունդը սովորաբար նախիրում բեղմնավորելու արդյունք եւ, իսկ այդ տեղում եւ ամբողջ ամառը: Ուրեմն՝ քանի նախիրն ընդհանուր եւ եւ արածում եւ միասին, դարձնան ծնելը եւ կշարունակվի: Գարնան ծնելը մի ուրիշ կողմ ել ունի. դյուղացու ընտանիքը դարձնան եւ մասնավանդ աշխատանքի յետուն ժամանակ՝ ամբան ընթացքում ստիպված եւ ունենալ լավ սնունդ, քանի վոր կովի կաթից բացի ընտանիքի մյուս ուտելիքն սպառել եւ:

Ի հարկե հասկանալի յե, վոր այս ամենը նշանակութեան ունի միայն այն շրջանների համար, վորտեղ որինակելի անասնապահութեան չկա: Շահավետ անասնապահութեան համար կապված չկա, վոր աշխատն ծնելն ավելի ձեռնտու յե եւ միայն այդ գեպքում հնաժամը եւ կաթնատնտեսութեան արդյունավետ դարձնել եւ մեր տեղական անասունների վորակը բարձրացնել: Կաթնատնտեսութեամբ վաղուց պարատող յեվրոպական ազգերը մի

առած ունեն՝ «աշնանը ծնող կովը հավասար է տարին յերկու անգամ ծնելուն»:

Ծնելուց 25—28 որ հետո կոմի սկսում է բեր գալ. այդ մասամբ կախված է կենդանու առողջությունից և նրա սնվելու պայմաններից: Այդ շրջանը աչքաթող չպիտի անել, հակառակ դեպքում ծնելը մի ամիս էլ կուշանա, յեթե առիթից չօգտվել, մոտավորապես 3 շաբթից հետո նորից սկսում է բեր գալու շրջանը:

Յեթե կովը փեարվարին և ծնել, հարկավոր է մարտին բեղմնավորել, վորպեսզի հաջորդ ծնունդը լինի դեկտեմբերին. իսկ յեթե դեկտեմբերին ծնել է, պիտի բեղմնավորել հունվարին՝ հոկտեմբերին ծնելու համար: Հաջորդ տարին բեղմնավորումը կարելի չէ կատարել նոյեմբերին և կովը կծնի ոգոստոսին: Այսպիսով մի 2—3 տարուց հետո կարելի չէ անցնել աշնան ծնելուն: Դրա համար հարկավոր է աչքաթող չանել ծնելուց հետո բեր գալու առաջին շրջանը:

Յեթե առաջին անգամ յերինջն ենք բեղմնավորում, հարկավոր է, վոր այդ յերինջն առնվազն յերկու տարեկան լինի, վորպեսզի առաջին ծննդի ժամանակ յերինջն արդեն 3-ի մոտ լինի կամ $2\frac{1}{2}$ տարուց ավել:

Այդ տեսակետից աշնան մնացած հորթերն ավելի լավ են, քան գարնան ծնածը: Առաջին տարին նրանք ազատ թռչկոտում են, իսկ յերկրորդ գարնան նրանք այնքան արդեն մեծացած են լինում, վոր կարելի չէ բեղմնավորել: Իսկ գարնան ծնած հորթերն առաջին ամառը թույլ են լինում, իսկ յերկրորդ տարին՝ շատ անգամ դեռ չլեցված արդեն բեղմնավորվում են, ժամանակից շուտ, դրա համար էլ լավ չեն դարձանում և դառնում են վատ կաթնատու կովեր:

Այսպես ուրեմն, գարնան ծննդից աշնան անցնելու համար պետք է ձեռք բաշել նախիրում բեղմնավորելուց

և կանոնավորել այդ Գոմում կամ բակում բեղմնավորելն այն սգուան ունի, վոր խնայվում է բուղայի ուժը և յերկրորդ՝ այդպիսի բեղմնավորում ուղած ժամանակ կուրելի յե կատարել և կանոնավորել ծնունդի ժամանակը: Նախիրի մեջ ամեն մի ցուլի նորմալ հաշվով ընկնում է տարեկան մոտ 50-60 գլուխ կով, իսկ տանը բեղմնավորելու դեպքում՝ տարեկան մոտ 80 գլուխ: Այս վերջին դեպքում հարկավոր է ունենալ ցեղային ցուլ և առանձին կայան:

Փորձը ցույց է տվել, վոր ավելի լավ է հորուգած (կապած) արածել, քան նախիրում: Այս դեպքում կերը տնտեսվում է, կովը գիրանում է և հանգստանում, տավարածից կախում չունի, կովերն իրար չեն խփի ու մնասի և ընդհանրապես կովերը կադասավեն վատ արտաներում, ճանճոտ տեղերում արածելու բոլոր մնասներից: Նախիրի մեջ արածելու դեպքում կովն ավելի շատ է հիվանդանում զանազան ախտերով, քան կապած արածելիս:

Յեթե կովը բեղմնավորել են վաղ գարնան, նա շատ հաճախ ծնում է մինչև սափտիկ ցրտերի սկսելը, այդ դեպքում կովն ավելի հեշտ է ծնում, քիչ է հիվանդանում, ավելի լավ է սնվում, քանի վոր աշնան կերն ավելի լավ է գարնան կերից: Շատ քիչ է պատահում, վոր աշնան ծնած կովը հիվանդանա, հորթը կուշտ կաթ է ուտում, վորովհետև գյուղացու ընտանիքի համար աշնանը կաթն ախքան էլ հարկավոր չի, վորքան գարնանը և ամառը (գաշտային աշխատանքների ժամանակ):

Հարկավոր է ձմեռվա համար պատրաստել լավ սննդի պաշար (քուսպ, թեփ, ալյուր) և արմատապտուղներ, վորպեսզի ծնելուց հետո կովի կաթի քանակը համապատասխան բարձրության վրա մնա, թե չէ հետո, գարնան դեմ, կաթի քանակը բարձրացնել շատ դժվար կլինի:

ՅՈՐԹԵՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՄ

ՎՈՐԲԱՆ ԿԱՐԵՂԻ ՅԵ ՇԱՏ ԱՆԱՍՈՒՆ ՊԱՀԵՑԵՔ ՅԵՎ
ՊԱՀՊԱՆԵՑԵՔ ՄԱՏՂԱՇՆԵՐԻՆ

Մեր անասնապահությունը կարելի չե արդյունավետ դարձնել վոչ միայն մեծահասակ տնաստուներին խնամելով, այլ և բարելավելով մատղաշների վիճակը:

Հորթերի պահպանման ժամանակ նկատի պիտի ունենալ, զիւր ծնվելուց հետո կաթնատու կենդանին շատ արագ և զարգանում հենց առաջին օրերում և ամսում: Այդ ժամանակ շատ լավ և շատ արագ զարգանում ե թե վուկրային մասը և թե մկանները (միսը) և այլն: Յեթե այդ շրջանից չոգտվենք և խնայենք կերը, այն ժամանակ հետագայում շատ դժվար կլինի մատղաշ հորթի զարգացումը կանոնավորել և պակասը շտկել: Այն ինչ մեր գյուղերում նկատված ե այդ՝ թերատ կերակրել կենդանուն ծնվելուց հետո առաջին ամիսներում: Կաթնատու կենդանիների համար կաթն անփոխարինելի կեր ե: Ծնվելուց անմիջապես հետո հորթին պիտի առանձնացնել մորից և կերակրել վորոշ չափի համաձայն:

Այդ չափը պիտի վորոշել ծնվելու յերկրորդ օրը. հորթին իսկույն պիտի կշռել, յեթե վորձ ե, պիտի ամեն օր տալ կենդանի քաշի մի հինգերորդի չափ կաթ. իսկ յեթե եզ ե՝ մի վեցերորդի չափ. օրինակ՝ յեթե վորձ հորթի քաշը 40 ֆունտ ե, ուրեմն օրեկան պիտի տալ 8 ֆ. կաթ, յեթե եզ հորթի քաշը 50 ֆունտ ե, օրեկան պիտի տալ 5 ֆունտ կաթ: Կաթի այդ քանակը միանգամից չպիտի տալ, այլ 4—5 անգամ օրեկան. կաթը պիտի տաք լինի և մաքուր: Ամանեղենը ես պետք ե մաքուր պահել ամեն անգամ՝ կաթ տալուց առաջ և հետո՝ պետք ե ամանեղենը

¹ վանալ մաքուր ջրով: Չեռները պետք է մաքուր պահել ու ամեն անգամ սապոնով լվանալ:

Կաթի չափը վորոշելուց հետո այդ ձևով կերակրում են 3 օր, վորից հետո ավելացնում են մի ֆունտ, կերակրում դարձյալ յերեք օր, հետո նորից ավելացնում և այլն, մինչև յերեք շաբաթ: 3-րդ շաբաթվա վերջին մեր հորթը յեթե ունի մեկ փութ կամ մեկ ու կես փութ կենդանի քաշ, ստանում է օրեկան 12—15 ֆունտ մաքուր, յերեսը չքաշած կաթ:

Չորրորդ շաբաթից հետո սկսում են տալ յերեսը քաշած կաթ, բայց վոչ միանգամից, այլ աստիճանաբար. յուրաքանչյուր յերեք օրից հետո յերկու ֆունտ մաքուր կաթը փոխարինում են յերկու ֆունտ յերեսը քաշած կաթով: Այսպիսով, 2-րդ ամսված վերջին հորթին տալիս են միայն յերեսը քաշած կաթ. այդպիսի կաթով ցանկալի յե հորթին կերակրել մինչև 6 ամսական հասակը: Մաքուր կաթի փոխարեն յերեսը քաշած կաթ տալու դեպքում անհրաժեշտ է տալ թեփ կամ բուսպ. սկզբում մի բիջ՝ օրեկան 1—1½ ֆունտ, իսկ հետո 3—5 ֆունտ յուրաքանչյուր հորթին: Չորրորդ շաբաթից կարելի յե տալ անդարար խոտ, վորպեսզի հորթը վարժվի կոշտ կերի:

Հաջող գարգացման համար պետք է մասողաշ անասունին ազատ թողնել հորթանոցում կամ բակում՝ ազատ շարժումներ անելու և մաքուր ող ծծելու համար: Հորթանոցը պիտի ազատ լինի և արձակ, հորթի բկից պարան չպիտի անցնել և կապել, ինչպես մեզ մոտ անում են:

Այդ տալը ևս շատ մեծ նշանակություն ունի: Հորթանոցում լավ է ունենալ աղի կոշտեր, վորպեսզի հորթերն ուղած ժամանակ լիզեն: Այդպիսի աղը նպաստում է, վոր ջուհիլ անասունի վոսկորն ամրանա:

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՑԵՔ ԱՆԱՄՆԱՊԱՀԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Մենք տեսանք, Վոր անասնապահության վերականգնման համար հարկավոր և շատ աշխատանք թափել: Այդ աշխատանքը պարտավոր և կատարել մեր աշխատավոր դուղացիութիւնը և կազմակերպել ընկերութիւններ կամ միութիւնները անասնապահության զարգացման համար:

Ընկերութիւնն ընտրում և վարչութիւն, Վոր հոգ և տանում ցեղական անասունների պահպանման վրա, կազմակերպում և կարիք ունեցող շրջաններում ցեղական անասունների վաճառք, ապլիս և անհրաժեշտ տեղեկութիւններ, խորհուրդներ և ցուցմունքներ:

Յեթե մեկը ցանկանում և ծախել իր ջահիլ անասունը, դիմում և վարչութիւն. վարչութիւնը շատ մատչելի գնով այդ անասունը ծախում և վոչ թե մսագործին, այլ այն շրջանում, վորտեղ անասուն ի կարիք կա: Մեր յուրաքանչյուր գալատում պիտի հիմնել այգալիսի ընկերութիւններ. գալտորաժինները պիտի լինեն այնպիսի հիմնարկներ, վորտեղ ցուցմունքներ են տրվում ջահիլ անասունների առևտրի ժամանակ:

Այժմ դեռ այդ չկա. ծախողն առնող և փնտրում, առնողն ել՝ ծախող. բայց հին ուղիներով չալտի գնալ. միտք չունի բացել պետական ցուլակայաններ և ժողովրդի ուշադրութիւնը չհրաւիրել: Այդ գեպքում նորից կկրկնվի հին սխալը և գործը կփչանա:

Պետական գործին պետական վերաբերմունք ել ցույց են տալիս: Այլ բան կլինի, յեթե ցուլակայանների կամ անասնորոժարանների կազմակերպման գործին ձեռնաձուլի լինի ինքը՝ կոռպերացման յենթարկված ժողովուրդը: Այդ

դեպքում կլինի թե անհրաժեշտ ջանք, թե անասնապահությունը զարգացնելու կարևոր աշխատանքի գիտակցություն և թե հավատ ու համոզում, վոր ընդհանուր ուժերով կարելի չե գործ անել:

Յեղական անասուն քիչ կա, յեղածն ել ավելի բշտում ե, յեթե տեղերում համապատասխան կազմակերպություն չկա:

Յեթե մի խումբ գյուղացիներ ցանկանան աղնվացնել իրենց անասունների ցեղը, զարնան ծնունդից անցնել աշնան, ապա նրանք ստիպված են լինելու ձեռք քաշել նախիր պահելուց և նախիրում կովը բեղմնավորելուց: Ուրեմն՝ հարկավոր ե գնել այն տեսակի ցուլ, վորպիսին ուզում են բազմացնել. ամեն մարդ չի կարող մի-մի ցուլ գնել, ուժը չի պտախ: Ահա հենց զրա համար ել մի խումբ գյուղացիներ միանում են և կազմում կամ ցուլային միություն, կամ անասնապահական կայանի ընկերություն:

Ընկերության յուրաքանչյուր անդամ պարտական ե՝ 1. իր կովերը, վոր գրանցված են ընկերության ցեղական մատյանում, բեղմնավորել ընդհանուր ցուլով, 2. ընկերության դործունեյության շրջանում յեղած անասնապահական ցուցահանդեսին դուրս բերել իր ապրանքը, 3. ընկերության վարչությանը տեղեկություն տալ իր ապրանքի, նրանց կերակրելու կարգի և շահավետության մասին, 4. վճարել տարեկան անդամավճար:

Այն գյուղացին, վոր յուր կովը ընկերության ցուլով ե բեղմնավորել, առանց վարչության գիտության, իրավունք չունի մորթել կամ հորթը վաճառել մի ուրիշին՝ մտացվի համար:

Միայն այն ժամանակ, յերբ բնակչությունը կկազմի նման ընկերություններ, մեր կաթնատու ապրանքը կըլալանա, և փոչ թե տարեց տարի կվաւանա ու կմանրանա:

ԻՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՍ

ԱՆԱՍՏՈՒՆՆԵՐԻՆ ՔԱՇՈՎ ԿԵՐԱԿՐԵՑՆԵՔ

Կերի և կերակրման վերաբերյալ հերթական խնդիր և առանց չափի կերակրելուց անցնել չափով և կշռով կերակրելուն:

Անասուններին քաշով կերակրեցեք, կշռեցեք կերը, կշռեցեք և տված կաթը, վորոշեցեք ձեր անասունի քաշը:

Քաշով կերակրելու պիտավոր նպատակն այն է, վոր կերի նվազ բանակից ստանալ հնարավոր չափի առավել ոգուտ, ախինքն՝ ստանալ ավելի շատ միս, ճարպ, կաթ:

Բայց վճրքան տալ և ինչպես կերակրել:

Առաջին հարցի պատասխանը շատ պարզ է: Կովին պիտի տալ այնքան, վորպեսզի նա նախ՝ չլղարի և յերկրորդ՝ կաթ տա. վոչ ավել, վոչ պակաս: Հենց դրա մեջ և չափով կերակրելու գաղտնիքը:

Կովի ոժանդակող կերը պիտի կոշտ լինի և լայնածավալ, վորպեսզի պինդ լըցնի կովի առաջին ստամոքսը, վորը կարող է տանել մինչև 12 վեզրո ջուր: Պարզ է, վոր շատ դժվար է միայն ալյուրով լցնել այդպիսի ստամոքսը. պետք է ունենալ կամ խոտ ու դարման և կամ արմատապտուղ: Միայն այդ դեպքում կովը կկշտանա:

Կոշտ կերից պիտի տալ որեկան կովին կենդանի քաշի յուրաքանչյուր փութին մի ֆունտ. այսինքն՝ յեթե կովը 20 փութ է, հարկավոր է նրան ամեն որ տալ 20 ֆունտ խոտ: Խոտի փոխարեն կարելի յե տալ և դարման, հաշվելով, վոր 3 ֆունտ խոտը հավասար է 4-5 ֆունտ դարմանի: Խոտի մի մասը կարելի յե փոխարինել արմատապտուղներով:

3 ֆուճա խոտի փոխարեն 8-10 ֆուճա արմատապատուզ։
Փոխարինման դեպքում անպատճառ պիտի նկատի
ունենալ և կերի ծավալը։

Կերն որական մի անգամ չպիտի տալ, այլ 2-3, հա-
վասար դադարից հետո։ Կերը պիտի տալ վոչ տաշտի և
վոչ ել կոդովի մեջ, այլ հարմար ախոռում, վորպեսպի
կերը թրիքին չխառնվի։

Շահավետ կերը, այսինքն այն կերը, վոր կաթ պիտի
դառնա, մեծ ծավալ չպիտի ունենա, պետք է լինի ուժեղ,
հարուստ սննդարար նյութերով՝ սպիտակուցով, ճարպով,
շաքարով և ալյն, այսինքն՝ այն նյութերով, ինչ վոր կան
կաթի մեջ։ Այդպիսի կեր են դարու ալյուրը, թեփոյ,
բուսալը, բամբակի հունդը և այլն։

Այդ կերից մեկը հարուստ է սպիտակուցով, մյուսը՝
ճարպով, յերրորդն ոսլայով (կրախմալով) և այլն, այսինքն՝
կաթ կազմելու համար անհրաժեշտ նյութերով։ Դրա հա-
մար ել կոչվում է ուժեղ կեր։

Այդպիսի կեր կարելի չէ տալ 3 ֆուճա կաթին մեկ
ֆուճա հաշվելով, այսինքն՝ յեթե կովը տալիս է 15 ֆուճա
կաթ, նրան հարկավոր է որեկան՝ 5 ֆուճա ուժեղ կեր
տալ, ինչպես են որինակ՝ քուսալը, ալյուրը և այլն։

Բավական չէ իմանալ, թե ի՞նչով կերակրել, հարկա-
վոր է իմանալ նաև թե ի՞նչպես կերակրել։ Յեթե միևնույն
կերը զանազան անասի տանք կովին, տարբեր արդյունք
կստանանք։

Ուժեղ կերը կարելի չէ չոր տալ, կամ մի քիչ թրջել,
աղել թեթե և տալ ապուրի պես։ Ուժեղ կերը տալիս են
խոտի փշրանքի կամ դարմանի հետ։ Իհարկե, կերի ծա-
վալը փոխվում է։

Զիչացած և չծլած կարսոֆիրը կարելի չէ տալ հում,

միայն մանրած և ցեխից մաքրած։ Սաղ կարտոֆիլից կովը կարող և խեղդվել։ Յեթե կարտոֆիլը սառած և կամ ցրտատար, կամ բորբոսնած ու փտած, ավելի լավ և կովերին չտալ, մանավանդ ծանրած կովերին։ այդ դեպքում կովը կարող և հորթատակ։ Ծլած կարտոֆիլ կարելի չե տալ յեփեկուց հետո։

Բազուկ, գաղար, շաղկամ կարելի չե հում տալ, ինչպես դանխացիք են տալիս։ Բայց յեթե ժամանակ կա և արժատապատուզն ել քիչ և, ավելի լավ և մանրել, մի քիչ խաշել և տալ դարձանի հետ միասին, վրան թեթե ակուր ցանեկուց հետո։

Հարկավոր և ջրել տաք գոմում, վոչ թե պաղ, այլ սենյակի տաք ջրով։ Ցուրտ ժամանակ չի կարելի դրսում տաք ջրով ջրել, դրանից կովերը շատ-շուտ դողում են և խկուշն մըսում։ Որեկան պետք և յերկու անգամ ջրել։ Ավելի լավ և ջուրը պահել կովի դռնչի տակ, վորպեսզի կովն ուզածի չափ և ամեն ժամանակ կարողանա խմել

ՏԱՍԵՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՍ

ԴՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ,
ԶՐՈՒՅՑՆԵՐԻՆ ՅԵՎ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐԻՆ ՀԱՃԱԽԵՑԵՔ
ՅԵՎ ԴԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԶԵՌՔ ԲԵՐԵՔ

Ժողովրդական անախուժյան և վաղ մի ճյուղ այնքան հարուստ չէ նախադաշարումով, անտախտաշտությամբ, դուշակություններով, վերքան անառնադահությունը. ել ստանաւ ու բաժք, ել «չար աչք»...

Յեթե առաջնայան գեմ գոմում կովերին բրանած են տեսնում, պատճառը սատանային են վերադրում, վոր իբր թե զիշերով կովերի վրա նստել ու բշել է: Յեթե կովի կաթը ցամաքել է, ասում են՝ փորի «տակով ծիծեռնակ և անցել», կամ թե մի մարդ՝ «չար աչքանի ոքմին» աչքով ե տվել: Յեթե կովը չի որոճում, ասում են, թե կերի հետ մկան բուն և կերել և այլն:

Յեվ ի հարկե, ոգնության են կանչում զանազան պառավների և «խմաստուն» մարդկանց, վորոնք սատանայի գեմ միջոց գիտեն, ցամաքած կաթը շատացնում, վորոճալը վերադարձնում են:

Խափարի և աղիտության այդ հաստ շերտը պատուելը դժվարանում ե նրանով, վոր, ինչպես դյուղաղիք են ասում, անառնադահությունը կանանց գործն է: Գյուղի յերիտասարդությունը, վոր բաղաճներում ե յեղել, ծառայել ե բանակում, շատ ավելի հեշտ ե հասկանում զանազան խորհուրդներ ու ցույցմունքներ, քան աղջիկները և, մանավանդ, հասակավոր կանայք, վորոնց ամբողջ կյանքն անցել ե անտախտապարի մեջ և պապերից լսած ցույցմունքով. «պապերից

հայրերին, հայրերից ել գավակներին ժառանգաբար անցնում են այդ գառանցանքները»:

Բայց եւ այնպէս հարկավոր եւ այդ խավարին վերջ տալ, հակառակ դեպքում վերահիշյալ բոլոր խորհուրդներն որինակելի անասնապաշտության մասին անիրազործելի կ'մնան, ինչպէս մինչեւ այժմ մնացել են: Գյուղացիք ժողովում վարդում են կազմակերպել կաթնատնտեսական սրտել, իսկ կովի տերը կինն եւ նա չի ցանկանում, վոր մի ուրիշը խառնով խավարի դործին եւ գրանով ել վերջանում եւ խնդիրը:

Մնաւի հաժառակների եւ ազիտության դեմ կռիւլու միակ ճշմարիտ ուղին ժողովրդական լայն խավերի եւ մանավանդ, գյուղի կանանց լուսավորումն եւ այդ ճանապարհն ստուգված եւ և՛ մեզ մոտ և՛ արտասահմանում:

Գիտության տվյալների վրա հիմնված եւ փորձով ստուգված տեղեկութիւնները միայն գյուղը կազմաւեն սնտի հաժառակից եւ վերջ կտան գյուղական խավարին: Այդ գիտութիւնը ձեռք եւ բերվում վաղ միայն գալրացում, այլ եւ գալրացից գուրա, ինքնակրթութեամբ եւ կյանքի փորձով: Յեթե մեծահասակի համար գալրացը փակ եւ այդ գեւ չինշանակում, վոր «ուշ եւ սովորել», վոր ժամանակն անցել եւ Յերկտատարդների գալրացին հաջորդում եւ լրացնում եւ գալրաց մեծահասակների համար, իբր գյուղական դասընթաց, գրույց, ընթերցանութիւն եւ գառախոսութիւն:

Յեթե լավ ղեկավարութիւն լինի եւ գործը լավ կազմակերպված, նույնիսկ կիսապրագետ մեծահասակի համար ել այդ դասընթացները մատչելի կլինեն եւ նա ալդտեղ ձեռք կբերի իր համար այժմ անհրաժեշտ գիտելիքը: Դասընթացները հենց գալրացից գրանով եւ տարբերվում են. նրանք լուսավորում են մեծահասակ ընակչութեան եւ տալիս են մատչելի տեղեկութիւններ գյուղատնտեսութեան հրատապ խնդիրների մասին: Այդպիսի գրույցների եւ գառախոսու-

թյունների նպատակն և վոչ միայն դատաւանդել, այլև համոզել: Դրա համար ել նրանց գուցորդում և մոզական լտպտերը, զանազան նկարներ և իրեր, վորպեսզի լտպր տչքով ևս տեսնի ու համոզվի: Շատ հաճախ ընթերցման հետ փորձեր են անում, ինչպես որինակ՝ ցուցադրական կերակրման փորձեր, վորոնցով հաստատում են կարգացածի ճշմարտությունը:

Արտագոյրոցական լուսավորության գործում խմբական գրույցներն անասնապահության վերաբերյալ,— հերթական գործ և. դրա նպատակն և միտքը դարթեցնել. առաջ բերել հետաքրքրություն ժողովրդի լայն խավերի մեջ դեպի անասնապահությունն ու կաթնատանտությունը: Այդ ընթերցանության նյութը հրատաղ խնդիրներ են և այնքան մատչելի, վոր հասկանալի յե բոլորի համար. այդ գրույցների վայրը խրճիթ-ընթերցարանն և, գյուղացու տունը կամ գյուղի գոյրոցը, կամ հենց գյուղում մի սղա:

Հաջորդ աստիճանը դատախոսությունն և, վորի նպատակն և դյուղանտեսության այս կամ այն ճյուղի մասին ունեցած տեղեկությունը լայնացնել ու խորացնել: Դրա համար ել որվա վորոշ ժամին են լինում, վորոշ մնայուն ունկնդիրների համար: Այդ դատախոսություններն ունկնդիրներին տալիս են դեկավարող տեղեկություններ արնտեսություն վարելու մասին:

Վերջապես արտագոյրոցական կրթության բարձրագույն աստիճանը դասընթացն և, այդ դասընթացների նպատակն և պատրաստել զանազան ճյուղերի համար աշխատակիցներ, որինակ՝ կաթնատանտներ, կթողներ, նախարապաններ և այլն: Դրա համար ել դասընթացի հետ միշտ ել լինում և գործնական աշխատանք, վորպեսզի ունկնդիրները փորձով սովորեն այն, ինչի մասին խոսվում և դասընթացում:

Արտադպրոցական լուսավորության վերահիշյալ բոլոր միջոցներն ել հրատապ են և անհրաժեշտ: Յեթե առանց դիտության չի կարելի բարձրացնել առանձին գյուղացիների անասնապահությունը, առավել ևս դժվար և բարձրացնել անասնապահությունը պետական անտեսություններում և անասնաբուժաբաններում, փորովհետև այդ կայանների աշխատակիցներն շրջակա գյուղացիք են, առանց հատուկ պատրաստության ու փորձի:

Ամեն մարդ իր իմացած գործում վարպետ ե. յեթե հացթուրը կոշիկ կարող չի, ապա ամեն գյուղացի ել անասնապահ լինել չի կարող. հարկավոր ե մեզ մոտ ևս ստեղծել այնպիսի վարպետներ, փորոնց Դանխայում ասում են «կերակրման վարպետ», այսինքն՝ անասուններին կերակրելու գործից հասկացող մարդ: Մեզ մոտ շատ իզուր են կարծում, թե հենց կերը յեղալ թե չե, ամեն մարդ ել կարող ե սավարին կերակրել:

Մեր անասնապահությունը նկատելի չափով չի յարձրանա, մինչև վոր չկազմակերպենք դասընթացներ, կաթնատնտեսության վարպետներ, նախրապաններ և կթողներ պատրաստելու համար: Այդ դասընթացների կազմակերպության գործը կախված ե գյուղացիներից: Յեթե նրանք այս գործին դիտակից վերաբերմունք ցույց տան, մնացածը հեշտ ե: Պետք ե դիտակից լինել, բանի վոր դասընթացների ունկնդիրները հասակավոր գյուղացիք են: Դրանով ել արտադպրոցական լուսավորությունը տարբերվում ե դպրոցականից, վոր սկսվում ե մանուկ հասակից: Այդ հասակում ի հարկե, չի կարելի պահանջել, վոր մանուկներն ունենան դիտակից վերաբերմունք դեպի ավանդվող առարկաները:

ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՒՐ Ե ՅԵԼՔԸ

«Մեր նախադեռնային և լեռնային
շրջանների փրկությունը միայն ա-
նասնապահության մեջ է»:

Յեւքը անասնապահության զարգացման մեջ է:

Առանց կերի անասնապահություն չկուի:

Յեւքը խռատարույթների և արժատապառույթների մշա-
կույթի մեջ է, արտատեղիների և խոտհարքների բարե-
լավման մեջ:

Հարկավոր և հասարակական (կոլլեկտիվ) անասնա-
պահական կայաններ հիմնել, պետք և անցնել անասուն-
ներին շտափ կերակրելուն, պիտի շինել լուսավոր և տաք
գոմեր, կազմակերպել հսկողություն կանոնավոր խնամքի
և կերակրման համար, պետք և հրաժարվել նախիրում
տավարը բեղմնավորելուց, ուրեմն և գարնան ծնելուց
պիտի աշնան ծնունդին անցնել:

Յեւքն՝ անասնապահական մթերքների կազմակերպ-
ված վաճառքի մեջ է, գասախոսություններին և գասըն-
թացներին հաճախելու, կրթության և ինքնակրթության
մեջ:

Յեւքը՝ գեպի իր ուժերը և գեպի իր դործը ունի ցած
հալատի մեջ է:

Ահա թե ուր և յեւքը:

Ընտրեցեք այս յեւքից փոր և ե մեկը, իսկ ավելի լավ
կանեք, յեթե ընդունեք այն ամենը նույն կարգով, ինչ
առաված և այստեղ, և զուք կուշտ ու հազնված կլինիք:

Զքե՛ք փոշ միայն դուք, այլ և զարթեցրե՛ք ձեր հա-
րկանին:

[204]

ЦЕНА

A II

38742

ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.

